

FÜ TÜV VET

Erdemli İnsan

Recep Şentürk

ŞİFİ
KİTAP

ÖNSÖZ

Bir gencin hayatta başarılı ve mutlu olabilmesi iki şeye bağlıdır: bilgi ve erdem. Daha açık bir ifadeyle mesleğinde yetkinlik yanında üstün karakter ve ahlak. Kadim deyişle talim ve terbiye, mutluluk ve başarının anahtarıdır. Bunlardan birisi eksik olduğunda genç başarısız ve mutsuz olmaya mahkûmdur. Bilgi ve erdem bir kuşun uçması için gerekli olan iki kanat gibidir.

Günümüzde maalesef sadece mesleki ve akademik eğitime odaklanılıp karakter ve ahlak eğitimi yani erdem ihmal edilmektedir. Karakter eğitiminde nasıl bir yöntem izlenebileceği noktasında kafalar oldukça karışıktır. Hangi karakter? Hangi ahlak? Kimin karakteri? Kimin ahlakı? Bu sorulara hiç tereddütsüz cevap veriyoruz: Kültür genlerimizde ve toplumsal hafızamızda var olan fütüvvet ahlakı ve karakteri.

Fütüvvet, erdemli gençliğin ahlakıdır. Asırlarca gençlerimiz tarafından uygulanan bu ahlak anlayışı modernleşme ve Batılaşma sürecinde bize unutturulmuş, yeri-

ne Batı'dan ithal tercüme, laik liberal bir ahlak anlayışı ikame edilmeye çalışılmıştır. Bugün toplumumuzun içine yuvarlandığı ve bir türlü çıkamadığı ahlak krizinde, toplumsal hafızamızı silmeye yönelik bu yaklaşımın ne kadar yıkıcı ve zararlı olduğunu hep beraber yaşayarak gözlemliyoruz.

Fütüvvet yolu, Mevlâna, Yunus Emre, Somuncu Baba, Hacı Bayram-ı Veli, Hacı Bektaş Veli, Ahi Evren, Eşrefoğlu Rumi, Aziz Mahmut Hüdai, Edebâli, Osman Gazi, Ertuğrul Gazi ve Fatih Sultan Mehmet gibi sayısız büyüklerimizin yoludur. Onlar yaşadıkları dönemde fütüvvet tohumlarını gençlerin kalplerine saçarak yeşertmiş ve Anadolu'da erdemli gençlik yetiştirerek böyle bir toplum kurmayı başarmışlardır.

Şimdi iki asırdır bize unutturulmaya çalışılan fütüvvet ahlakını toplumsal hafızamızın derinliklerinden ve kültür genlerimizden çıkarıp yeniden canlandırma zamanıdır. İşte bu mütevazı eserdeki amacımız budur.

Erdem bilmek değil, olmaktır. Daha açık bir ifadeyle erdem sadece doğrunun ne olduğunu bilmek değil, doğru olmaktır. İnsanı erdemli olmaya götüren yol, fütüvvet yoludur. Onurumuz iman, ışıığımız ilim, erdemimiz ahlak, yolumuz fütüvvettir. Amacımız bilmek değil, olmaktır.

Recep Şentürk

9 Mayıs 2021, 28 Ramazan 1442

Üsküdar

GİRİŞ

Fütüvvet Ağacı

“Ol ağacın özü Allah yolunu ihsan kılmaktır, budakları edeptir, hâyâdır, kökü tevhattir, yemişi marifettir. Ol ağacın suyu rahmettir, ol ağaç yiğidin gönül tahtında biter. Budakları yücelir, nur ile Celal’e erişir.”

Selçuklu Fütüvvet Yıldızı

İç içe geçen iki kareden oluşan Selçuklu Yıldızı'nın her bir ucu bir erdemi simgeler. Bunlar sırasıyla; Merhamet, Şefkat, Sabretmek, Doğruluk, Sır Tutmak, Sadakat, Cömertlik ve Rabbine Şükretmektir.

Anadolu'da Selçuklu Yıldızı olarak bilinirken, Orta Asya'da Türkistan Yıldızı olarak bilinir. İslamiyet'te ise 8 cennetin olduğu ve 8 köşeli yıldızın da 8 cennet kapısını simgelediği söylenir.

Selçuklular bu 8 köşeli yıldızdan havuzlar da yapmışlardır.

MÜBAHÇILIĞA KARŞI FÜTÜVVET

Toplum ve medeniyet din üzerine bina edilir. Din ise güzel ahlakıdır. Bugün medeniyet krizi yaşayan ümmetin ve beşeriyetin en temel sorunu iktisadi veya siyasi olmayıp ahlakidir. Nitekim Sevgili Peygamberimiz (sav) “Ben ‘güzel ahlak’ı tamamlamak için gönderildim.” buyurarak toplumu ıslaha, ümmeti ve medeniyeti inşaya önce ahlaktan başlamıştır. Ancak günümüzde -Nebevî uygulamanın tersine- ahlak, en çok hafife alınan konulardan biridir. Diğer yandan, dünyada ve ülkemizde hâkim olan mevcut eğitim sisteminde, medya ve kültürde ise gençlere, kişinin Tanrı’dan, toplumdan, aile ve töreden kopmasını teşvik eden “bireyin özerkliği”ne dayalı bencil liberal ahlak anlayışı tek seçenek olarak sunulmaktadır. Liberalist ahlak anlayışına bizim geleneğimizde “ibâhilik” denilmiştir, biz bunu daha kolay anlaşılın diye “mübahçılık” olarak isimlendirdik. Maalesef, kendilerine başka seçenek sunulmadığı için, Müslüman gençler de hiç farkına varmadan bunu içselleştirmektedir. Bu yüzden biz-

lerin gençlerimize, toplumumuza ve özellikle de meslek erbabına geleneğimizden, din ve medeniyetimizden gelen sünnet temelli, toplum yararını önceleyen fedakârlığa dayalı bir ahlak anlayışı olan fütüvveti alternatif olarak sunmamız zorunludur.

Fütüvvet bazen “erdemli gençlerin ahlakı” anlamında bazen de “erdemli meslek ahlakı” anlamında kullanılır. Aslında bu ikisi, ayrılmayacak derecede birbirine bağlantılıdır. Çünkü fütüvvet, erkekler ve kızlar tarafından gençlikte öğrenilir ve daha sonra yaş ilerleyince aile, arkadaşlık, çalışma ve meslek hayatında özellikle esnaf ve iş insanları tarafından uygulanır.

Tarif etmek gerekirse fütüvvet, Hz. Peygamber’in (sav) tüm insanlığa öğretmek için gönderildiği en güzel ahlaktır. Fütüvvet, Sünnet’in zahir (beden) ve bâtın (kalp) boyutlarıyla uygulamasıdır. Fütüvvet, mekârim-i ahlaktır yani ahlakın en üst seviyesidir. Fütüvvet, uygulamalı tasavvuftur. Buradan hareketle fütüvvet, Hz. Adem’den (as), Hz. Muhammed’e (sav) tüm peygamberlerin, onları takip eden ashaplarının, ulemanın, evliyanın ve takva sahibi Müslümanların ahlakıdır diyebiliriz. Medeniyetimizde, fütüvvet ile eş anlamlı olarak “mürüvvet”, “tasavvuf”, “yarenlik”, “civanmertlik”, “erlik” ve “âhilik” kavramları da kullanılmıştır. Fütüvvet genel olarak yiğitlik, delikanlılık, diğerkâmlık (îsâr, özgecilik) ve cömertlik gibi anlamlar için de kullanılır.

Fütüvvet yolunun yolcusuna Kur'ânî bir kavram olan, Musa'nın (as) talebesi ve hadimi Yuşa (as) ve Ashab-ı Kehf'in gençleri için kullanılan "fetâ"; Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki adıyla "âhi" veya "yaren" denir. Fetâ, büyüklerine hizmet ederken onların ahlakını -akademik ve sözel eğitim yoluyla değil- bizzat somut örneklerden yaşayarak "sohbet" ve "hizmet" yoluyla öğrenir ve özümser. Bu ahlak, bilgi seviyesinden öteye geçip onda bir meleke hâline gelir; onun amacı bilmek değil, uygulamak ve olmaktır.

AHLAKIN ÜÇ MERTEBESİ

Ahlakın üç mertebesi vardır ve fütüvvet bunlar içerisinde en üst mertebeyi temsil eder. Birinci mertebe karşılıklı değişim, mübadele ve mukabeleye dayalı hukuk kurallarının hâkim olduğu şeriat seviyesidir. Buna mukabil ikinci mertebe fedakârlığı ve gerektiğinde kendi haklarından vazgeçmeyi, üçüncü ve en üst mertebe ise başkalarına önceliği salık verir.

1. Ahlakın en temel seviyesi: Karşılıklılık mertebesi

Şeriat diye adlandırılan bu mertebede bir kişinin yaptığı işin karşılığını alması, kötülüğe kötülükle karşılık vermesi, kısas istemesi ahlaklı davranış olarak kabul edilir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de "Kısasta sizin için hayat vardır," (Bakara 2/179) buyurulmaktadır. Bu mertebede ki ahlak evrenseldir ve herkes tarafından uygulanması beklenir. Hukuk ve ahlak ayrımı yoktur.

2. Ahlakın ikinci seviyesi: Bağışlama ve fedakârlık mertebesi

Tarikat mertebesi ismi verilen bu mertebede ahlak huktan ayrılır ve ahlaklı kabul edilen davranış, kötülüğe kötülükle cevap vermemek, onun yerine bağışlamaktır; karşılıklı değişim yerine fedakârlıktır. Bu mertebede kötülüğe kötülükle karşılık vermek ahlak dışı sayılır. Aşağıdaki ayeti kerimler bu mertebeyi ifade etmektedirler.

وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا ۖ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ

“Bir kötülüğün karşılığı, onun gibi bir kötülüktür (ona denk bir cezadır). Ama kim affeder ve arayı düzeltirse, onun mükâfatı Allah’a aittir.” (Şuara 42/40). Bu ayeti kerimenin ilk tarafı karşılıklılık mertebesindeki ahlaka işaret ederken ikinci kısmı -zorunlu olmayan- bağışlama mertebesindeki ahlaka davet etmektedir.

وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ

“Affetmeniz takvaya daha uygundur. Aranızda ikramı ve iyiliği unutmayın.” (Bakara 2/237).

وَأِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“Eğer affeder, hoşgörülü ve bağışlayıcı davranırsanız, şüphesiz Allah da çok bağışlayıcı ve engin merhamet sahibidir.” (Teğabun 64/14).

3. Ahlakın en yüksek seviyesi: Kötülüğe iyilik ve başkasına öncelik verme mertebesi

Hakikat mertebesi olarak isimlendirilen bu seviyede de ahlak hukuktan ayrılır ve sadece kötülüğü affetmek değil, daha da ileri gidip kötülüğe iyilikle karşılık vermek ahlaklı davranış sayılır. Ayrıca sadece fedakârlık yeterli görülmeyip başkalarına öncelik vermek (îsâr) tüm ilişkilerde esas alınır. Aşağıdaki ayeti kerimler bu mertebeyi işaret etmektedir.

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ
وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

“İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel olan davranışla sav; o zaman bir de göreceksin ki seninle aranızda düşmanlık bulunan kimse kesinlikle sıcak bir dost oluvermiş!” (Fussilet 41 / 34).

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ

“Sen kötülüğü en güzel bir tutumla sav. Onların yakıştırdıkları şeyleri biz çok iyi biliyoruz.” (Müminun 23 / 96)

أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرُؤُنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا
رَزَقْنَاهُمْ

“İşte onların, sabredip kötülüğü iyilikle savmaları ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcamaları karşılığında, mükâfatları kendilerine iki kez verilecektir.” (Kasas 28 / 54).

Ahlakın mertebeleri ele alınırken dikkat edilmesi gereken husus, birinci mertebenin herkes için zorunlu, diğer

iki mertebenin ise gönüllü olmasıdır. Bu nedenle hiç kimse kendine yapılan bir kötülüğü affetmeye veya kötülüğe iyilikle karşılık vermeye zorlanamaz, affetmediği veya iyilikle karşılık vermediği için eleştirilip ayıplanamaz. Aynı şekilde hiç kimse fedakârlık yapmaya ve başkalarına öncelik vermeye zorlanamaz. İnsanlar isterlerse bunları gönüllü olarak Allah rızası için ve Hz. Peygamber (sav) sünnetine uymak için yaparlar.

Burada ahlakın mertebelerini Kur'ân-ı Kerim'den ayetlerle ortaya koymamızdaki maksat Sevgili Peygamberimizin (sav), ondan önceki peygamberlerin ve önde gelen sahabilerinin ve selef-i salihinin büyüklerinin en üst mertebedeki ahlakı benimseyip uyguladıklarını ifade etmek içindir. Fütüvvet eğitiminde Kur'ân'ın metodu takip edilerek gençlere peygamberler, ashab ve selef-i salihinin hayatları örnek olarak sunulur ve bu örneklerin gündelik hayatta uygulanması istenir. Güzel ahlakı öğrenmenin önemli yollarından birisi büyük insanların menkıbeleri vasıtasıyla somut örnekleri öğrenmektir. Şimdi biz de fedakârlığa dayalı özgeci ahlakın ve fütüvvetin bir ütopya olmadığını, tarih boyunca gönüllü olarak bu yüksek erdemleri benimseyen insanlar tarafından uygulandığını peygamberler tarihinden ve Asr-ı Saadet'ten somut örneklerle kısaca ortaya koyalım.

PEYGAMBERLER TARİHİNDEN GÜNÜMÜZE FÜTÜVVET ÖRNEKLERİ

Fütüvvet yoluna giren kişi hiçbir ayırım yapmadan tüm peygamberleri kendine örnek olarak görür ve onların hayatlarından dersler çıkarır. Bu minval üzere, fütüvvet ehline verilen bazı nasihatlerden örnekler verelim:

Hz. Âdem (as) ve Havva gibi ol, hata yaptığında hatanı kabul et ve özür dileyip hatanı telafi etmeye çalış. Fütüvvete ilk adım, eksikliklerini ve hatalarını içtenlik ve tevazuyla kabul etmek, tevbe ve istiğfarda bulunmaktır. Kibrinden dolayı hatasını kabul etmeyen ve samimi bir gayretle onu telafi etmeye çalışmayan, fütüvvet yoluna ilk adımı bile atmamış demektir.

Habil gibi ol, kötülöklere kötölökle değil, iyilikle karşılık ver. Nitekim Habil kendisini öldürmek isteyen kardeşi Kâbil'e karşı böyle bir tavır takınmıştır; zalim olmayı değil, mazlum olmayı tercih etmiştir.

Nuh (as) gibi ol, sabırla insanları Hakk'a ve hakikate davet et.

Yusuf (as) gibi iffetli ol, şehvetini kontrol et, sana kötölük yapan Müslöman kardeşlerini affet.

Yunus (as) gibi ol, ne kadar büyük zorluklarla karşılaşsan da hizmet alanını terk etme, hasbelkader terk edersen tövbe edip geri dön ve görevini sabırla sürdür.

İbrahim (as) gibi ol, yanlış geleneklere değil, Hakk'a tabi ol, karşında baban bile olsa yanlışına ortak olma,

ateşle bile imtihan edilsen hakikatten vazgeçme, biricik oğluna duyduğun sevgi bile söz konusu olsa Allah'ın muhabbetini ve rızasını her şeyin üstünde tut, en tehlikeli durumlarda bile yılmadan, yıkılmadan tevekkül ve teslimiyet üzere ol.

İmran kızı Meryem gibi ol, Allah yoluna vakfedeceğin evlatlar yetiştir. Meryem gibi iffetini koru, kendini Allah yoluna vakfet.

Hâcer gibi ol, kimsesiz çöl ortasında kalsan bile rızık endişesi taşıma, teslimiyet ve tevekkül göster. Firavun'un zevcesi gibi ol, şerrin merkezinde bile olsan dinini koruyup güzel işler yapmaya çalış.

Süleyman gibi ol, servetinle kendine saray değil, Allah'a ibadet edilecek ve sadaka-i cariye olacak bir mabed inşa et.

Davud gibi ol, şartlar ne olursa olsun adaleti uygula.

Musa gibi ol, Firavun'a -onun sarayında bile olsa- gücün ihtişamından korkmadan hakikati söyle ve kusurlarına bakmadan sabırla halkını irşada çalış.

Harun gibi ol, Müslümanlar arasında vahdeti korumaya çalış, salih liderlere destek ol.

İsa gibi ol, herkese sevgiyle yaklaş, en zayıf olduğun zamanda bile hakikati tebliğden geri durma.

ASR-I SAADETTE GÜNÜMÜZE TAŞIYABİLECEĞİMİZ FÜTÜVVET ÖRNEKLERİ

Hz. Muhammed (sav) gibi ol, yürüyen Kur'ân ve Sünnet ol, Allah'ın ahlakıyla ahlaklan, düşmanlarını hatta sana suikast yapmak isteyenleri, seni memleketinden kovanları, yıllarca işkence edenleri, yakınlarını şehit edenleri bile affet, hiç karşılık beklemeden ve ücret almadan insanlara dinlerini öğret, onların binbir eziyet ve meşakkatlerine katlanarak cennetin ve güzel ahlakın yolunu göster.

Hz. Hatice Validemiz gibi Hakk'ı duyunca hemen teslim olup malını ve canını o yola vakfet; Hz. Ebubekir gibi hilm sahibi ve yumuşak huylu ol; Hz. Ömer gibi adaletli ol; Hz. Osman gibi hayâ sahibi ol; Hz. Ali gibi cesaretli ve bilgili ol; Hz. Hasan gibi Müslümanların vahdetini ve aralarındaki barışı her şeyin üzerinde tut ve gerektiğinde bu amaçla haklarından vazgeç; Hz. Hüseyin gibi sonunda şehadet bile olsa hak yolunda yürümekten asla vazgeçme; cennet kadınlarının efendisi Hz. Fatıma gibi ol, statü ve nesebine güvenmeyip özveriyle çalış ve amel et; Hz. Sümeyye gibi ol, hak yolundan vazgeçmektense canını feda etmeyi tercih et.

FÜTÜVVET CENNET EHLİNİN AHLAKIDIR

En güzel ahlak, ahirette cennete girip orada yaşayacakların ahlakıdır. Güzel ahlakın en üst mertebesi olan fütüvvet, bu dünyada cennet ehlinin ahlakına sahip

olmaya çalışmaktır. Nitekim peygamberler ve onların sadık sahabileri cennete girdiklerinde, bu dünyadaki hâl ve ahlakları ile oradaki hâl ve ahlakları arasında çok büyük bir fark olmayacaktır. Sevgili Peygamberimizin (sav) sünnetinden beslenerek fütüvvet ahlakını kendi aralarında hâkim kılan bir toplum, cennet ahlakının kokusunu ve ruhunu bu dünyaya tanımıştır. Günümüzde bireysellik temelli materyalist liberal ahlak anlayışına karşı Müslüman gençler, sünnet temelli fütüvvet ahlakını benimseyerek daha dünyadayken cennet ehlinin ahlakı ile ahlaklanmalıdırlar.